

A VÁLTOZÓ FELTÉTELEK A GAZDASÁGI ÉPÍTÉSBEN
ÉS A MŰSZAKI ÉRTELMSÉG FELADATAI^x

Bevezetőül engedjék meg, hogy a MTESZ Elnökségének, vezető testületeinek, vezető funkcionáriusainak és a saját magam üdvözlését is átadjam Önöknek, amikor a szervezet fennállásának 30. évfordulójáról megemlékeznek.

A MTESZ az elmúlt esztendőkből kissé minőségileg is változáson ment át, olyan értelemben, hogy rendkívüli módon előtérbe került a területi munka, a területi szervezetek munkája, a megyei szervezetek megalakulása és megerősödése. Nyugodtan mondhatom, hogy az itteni szervezet mintegy mintául, például szolgált erre a munkára, ez a legrégebbi megyei szervezetünk, és nemcsak az ünnep kedvéért, hanem őszintén mondom, hogy egyik legjobban dolgozó szervezetünk az országban, amelynek munkája például szolgálhat más, nemrég alakult vidéki megyei szervezet munkájához. Nem szeretnék most történelmi áttekintést adni, hogy mit csináltak az elvtársak és hogyan - ez kissé soká tartana, rendkívül dus, sokrétű komplex volt ez a munka. Mégis szeretnék néhány olyan elemet kiemelni ebből a munkából, amely különösen figyelemre méltó, és ami általában a MTESZ-munkában rendkívül fontos és lényeges. Az egyik - és erről már szó is esett az elnöki megnyi-

x

Az előadás elhangzott a MTESZ Csongrád megyei Választmányának 1979. szeptember 29-i ülésén.

tóban - hogy úgy véljük, a megyei szervezet valóban nemcsak a megyei társadalmi élet részévé vált, szervelesen beépült és bekapcsolódik a megye társadalmi életébe, szoros a kapcsolata a pártszervekkel, tanácsi szervekkel, üzemekkel, és szinte hiányozna a jelenléte a legkülönbözőbb társadalmi, gazdaságpolitikai kérdésekben. Különösen figyelemre méltó a kapcsolat a párttal, a megyei párt segítsége, ahogy a szervezet "háta alá nyult", támogatta a munkáját, beszámoltatta, irányította, utmutatást adott, munkára kérte fel, és meghallgatta a szervezetnek a szavát. Ez a gyönyörű ház is - mint Kovács elvtárs mondta - nem egészen a megyei pártszervezet segítsége nélkül jött létre, hanem nagyon is a segítségével, de nem ez a lényeg, hanem a tartalmi kérdés, amiről beszélnek. Ugyancsak megvolt ez a tanáccsal, megyével, várossal, városrendezési kérdésekben és egyébekben, és üzemekkel kapcsolatban is tartalmi kérdésekben dolgozott a MTESZ, segítséget adott az üzemeknek.

A másik, amit aláhúznék az elmúlt idő munkájából, az az, ahogyan a szervezet példamutatóan részt vett párt-, állami döntés-előkészítő munkákban. Nagyon-nagyon sok kérdésben dolgozott ki a MTESZ javaslatokat, ajánlásokat, koncepciókat, feladatmegoldásokat, és sikerült valóban egy-egy lényeges kérdés előkészítéséről, döntés előtti megítélésénél a jól gondolkodó "koponyák" seregét mozgósítani, hogy a legjobban lehessen kiválasztani a legmegfelelőbb döntést. Ez nagyon nagy dolog elvtársak, ez az egyik igazi tartalmi munkája a MTESZ-nek. A múlt évi decemberi beszámolót olvasva örült az ember szíve, amikor olvasta, ott 50 ilyen téma volt felsorolva, amiben a megyei szervezet döntés-előkészítő munkát végez, kisebb-nagyobb kérdésben, üzemi kérdésben is, megyeiben és másban is, sőt a megye határán túlnyúló kérdésekben is. Ez a második nagyon lényeges dolog, amit szeretnék a végzett munkából kiemelni.

A harmadik, azt hiszem, hogy a mi országos gondjaink, feladataink segítségével, keresztülvitelében, gazdaságpolitikai, műszaki-politikai, tudománypolitikai, külkereskedelem-

politikai stb. segítésben a MTESZ nagy erőt tudott mozgósítani, nagyon intenzív volt a kontaktusa a párttal, állami szervezetekkel abban, hogy formálja a közvéleményt, formálja azt a közeget; amelyben a MTESZ-tagság él, az üzem és más szervezetek, szervezetek közvéleményét, a központi célok, elgondolások, irányok érdekében. Ez a kontaktus sok formában megnyilvánult. A megye pártszervezetének első titkára gyakran kereste fel az elvtársakat, előadások is hangzottak el, de más sokféle módon is meg volt ez a kontaktus, és az országos elgondolások közvéleményformáló ereje a MTESZ-en mint csatornán keresztül is érvényre jutott.

Ezt a három nagyon lényeges dolgot szeretném kiemelni, mert azt hiszem, hogy a mi országos szervezőmunkánkban talán e három kérdés - tehát a beépülés a társadalmi életbe, a döntéselőkészítő munka és az elhatározások közvélemény-formáló terjesztése - az, ami legnehezebben megy, és itt tényleg jól sikerült, ez jó munka, áldozatos munka volt; társadalmi munkában végezték, akik itt ülnek és sok más aktivista. Azt hiszem, nyugodtan mondhatjuk erre a 30 éves munkára, hogy ez "jó mulatság, férfi munka volt" /no persze az elvtársnőket is beleértve/.

Elvtársak! Megszoktuk, hogyha ünnepelünk, akkor is kicsit dolgozunk, és komoly dolgokról beszélünk. S engedjék meg, hogy mindjárt belevágjak néhány fontosabb kérdésbe, amely érinti a MTESZ-t, érinti a Csongrád megyei szervezetet is. Elvtársak! Kongresszusra készül a párt, készül az új ötéves terv, és jól ismert, milyen gazdasági gondok terhelnek bennünket, amelyeknek a megoldása, kulcsa ott van a termelésben, az üzemeknél, a kereskedelemben, a gyakorlatban dolgozók kezében. Erről szeretnék néhány gondolatot mondani. Nagyon sokat beszélünk, írunk erről, ezért talán egy kicsit, egy más keresztmetszetben és talán egy kicsit "mérnökösebb nyelven" két pólusát szeretném ennek a kérdésnek röviden felvázolni.

Tulajdonképpen a gazdasági helyzetnek, amelyben most vagyunk és amelyen most javítani szeretnénk és biztos tudunk is

- milyen eredői vannak? Két ilyen eredőt említenék meg, az egyik belső, ami saját fejlődésünkből következő, a másik pedig külső, a világpiacon eredő dolog. Ez a belső egészen röviden szólva az, hogy mi körülbelül öt-hat évvel ezelőtt térünk át egyértelműen az extenzív fejlődésről az intenzívre. Ez nagyon világosan látható a statisztikában, elég, ha a statisztikai zsebkönyvet az ember végignézi. Magyarországon 1950 táján a 10 millió magyarból - nem szükséges egész pontos számokat mondani - mintegy 4 millió dolgozott, nőtt a foglalkoztatottság, és a 70-es évek elejére elértük az 5 milliót kerekben. S aztán megállt, nem nőtt tovább a dolgozók száma. Mi történt ágazatonként? Az ágazatok szépen növelték a létszámukat a mezőgazdaságot kivéve, az ipar, a közlekedés, az építőipar. A mezőgazdaság pedig fokozatosan csökkent. 1950 óta mostanáig kb. a felére csökkent a mezőgazdasági dolgozók száma, most az összes dolgozóknak kb. 19 %-a van a mezőgazdaságban. A statisztikusok ezt precízen úgy mondják, hogy az aktív keresők vagy valami hasonló kifejezést. A mezőgazdaság dolgozóinak száma tehát felére csökkent, az ipar, az építőipar nőtt. Az történt, hogy 5 évvel ezelőtt, amikor megállt a foglalkoztatottak növekedése, megállt az ipari létszámnövekedés is, és megállt az építőipari létszámnövekedés is, az talán egy évvel később. És egész megváltozott a világ. Emlékszem korábban, mikor még nőtt a foglalkoztatottak száma, munkaerőgondjaink voltak, fordított értelemben a vidéki városok verekedtek munkahelyért, üzemek letelepítésért stb. Amikor megtörtént ez a fordulat a 70-es évek elején, munkaerőhiány keletkezett. Az, hogy a mezőgazdaságban így csökkent a létszám és tovább fog csökkenni, hogy az iparban növekedett, majd megállt, és most már inkább visszafele megy, ez tulajdonképpen hogy értékelendő? Ugy értékelendő, hogy ez magától érthető dolog, ez minden fejlődő ipari országban bekövetkezik. Erre büszkének kell lenni, beléptünk egy új osztályba, az intenzív fejlődés szakaszába ennek az évtizednek az elején, magyarul megmondva csak annyit növelhetjük a termelést, amennyivel a termelékenység nő vagy még annival sem, mert csökken már a létszám. A mezőgazdasági létszám csökkenése is teljesen természetes dolog, mindenhol, ahol ilyen fejlődés lezajlik, ez így történik,

ez nem "isten csapása". Igen ám, de ugyanakkor egy "kinzó" létszámhiány keletkezett és van ma is. Ez már nem egészen természetes, nem szükségszerű. Sokat gondolkodtam ezen a kérdésen, hogy tulajdonképpen hogy lehetett volna vagy hogy lehetne ezt az átmenetet megoldani, hogy ne legyen ilyen "kinzó" és zavartkeltő létszámhiány. Azt hiszem, nem vettük időben tudomásul, hogy áttértünk az extenzív fejlődésről az intenzív fejlődésre. Ez elsősorban a fejlesztések, a beruházások strukturájában nyilvánul meg. Nagyobb erővel kellett volna már korábban és kell most még jobban irányítani a fejlesztési erőiniket a termelékenység-növelő intézkedésekre és kevésbé az új munkahelyet teremtő intézkedésekre. Egész durva példával élve: van egy textil szövőde, és azt akarom, hogy kétszer annyit termeljen, akkor be lehet állítani még ugyanannyi szövőszéket, és akkor kétszer annyit termel, kétszer annyi emberrel. Ha valamennyi szövőszéket automatára cserélik ki, és kétszer annyi szövőszéket vesznek meg, de automatát, akkor ugyanannyi emberrel kétszer annyi gép, kétszer annyit fog termelni. De még úgy is meg lehet oldani, hogy nő a termelékenység, és csökken a létszám, de ez mindig fejlesztési, beruházási megfontolás tárgya, és eddig még az a kényelmes szituáció lebegett a szemünk előtt ezelőtt 5 évvel: ember van, csak legyen munkahely és majd beállítjuk. Most ezen a politikán kell változtatnunk, és makro és mikro szinten így kell gondolkodnunk, nem jó, ha a kényszerpálya visz minket az elhatározásra, mert képtelenség munkaerőt szerezni, hanem előre meggondoltan a fejlesztéseinket így állítsuk be. Még azt is megjegyzem, hogy a mezőgazdaság ad még ugyan létszámot, de a harmadik szektor, a nem anyagi termelő szektor növekszik, növekedni fog és helyesen, az egészségügy, a kereskedelem stb., sőt ott is létszámhiánnyal küzdenek, jó volna több létszámot adni nekik, hogy zavar-talanabb legyen az ő munkájuk, bár ott is lehet gépesítve termelékenységet fokozni, a termelékenységet ez esetben idézőjel-be téve, mert nem anyagi termelésről van szó. Az első dolog a fejlesztési struktúra problémája ebben a kérdésben, a másik - és erről nem nagyon esett még szó, és engedjék meg, hogy ezt mint egyéni véleményemet mondjam el -, ami ebben az egész

létszámhelyzetben - ami természetszerűen és jól következett be - zavarokat okoz, a mezőgazdaságnak egy problémája. Van egy összehasonlító módszer. Jánosy Ferenc dolgozta ki ennek az alapjait: a gazdasági fejlettség és a különböző mutatók korrelációjának a számítása, ennek alapján a MTESZ-ben egy központi bizottság, a Műszaki Fejlesztési Gazdasági Bizottság foglalkozott a jelen helyzettel, hogy besorolja Magyarországot fejlettségi szintje szerint a világ országai közé, s akkor az egy főre eső mutatók kb. milyenek. A mezőgazdasággal kapcsolatosan azt kell mondanom, hogy ami valóban dicséretesen, nagyon jól dolgozó, virágzó mezőgazdaságunkban valamivel több létszám van, mint amennyit a magyar gazdasági helyzet indokol. Hogy miért, nem tudom, mezőgazdasággal közelebről nem foglalkoztam, de mint hogyha valahogy mesterkélten is visszatartanának valamelyes létszámot. Ezt csak egyéni véleményként, gondolkodás kedvéért mondtam el. A nemzetközi összehasonlitások ezt mutatják. Van itt valami létszám, amit meg lehetne szervezni, természetesen megfelelő, a mi gazdasági mechanizmusunknak megfelelő eszközökkel. Ez az út, hogy a fejlesztéseket termelékenységgel megoldani stb. - ez drágább, s mindenhol drágább. Most a fejlődés kicsit többbe kerül nekünk, mint korábban. Ez a külgazdaságtól független gondunk. Én - mint aki sokat dolgoztam tervvel, tervezéssel a tervhivatalban - nyugodtan merném mondani, hogyha csak ez a gondunk volna, ezzel elég könnyen meg tudnánk birkózni. Ez örömteli gond. Olyan gond, mint mikor a családban gyerek születik, persze pénzbe kerül, de nagyon örülnek a gyerekek. Mert ez eredmény, hogy ezt a szakaszt elértük.

A másik, a külső gond, a külkapcsolatok. Erről annyit irtak, annyit beszéltek, hogy ezt nem magyarázom el. A nyugati válságjelenségek, árák felszökése s nem egyenletes infláció, zavarnak minket. Ha egyenletesen inflálna a nyersanyag és késztermék ára egyaránt, az minket nem nagyon érdekelne, azt könnyű pénzügyileg kiegyenlíteni, de a nyersanyag jobban megdrágult, mint a késztermék, a piacok beszűkültek, s mint Kádár elvtárs mondta legutóbb, Csepelen most 20 %-kal több exportot fizetünk ugyanannyi importért, mint 1973-ban. 20 %-kal

többet! Ami annyit jelent egy gyors fejszámítással, hogy mivel a nemzeti jövedelem felét forgatjuk meg külföldön, és annak 20 %-a vész el, akkor az egész nemzeti jövedelemnek 10 %-a vész el ezen az üzleten. Egy évi nemzeti jövedelem 10 %-a - a nemzeti jövedelem általában évenként 3-4 %-kal növekszik, ha normál fejlődés van - ez három évi növekményt visz el. Ugyanakkor nehéz eladni, a nyugati piacokon pangás van! Ez a külső dolog, ami tényleg nem ratjunk mulik és nem tehetünk róla.

Van azért egy gondunk, amellyel kapcsolatban talán befele is kell nézni, ez az energiakérdés. Az előbb említettem a mezőgazdasági létszámmal a gazdasági fejlettséggel való számolgatást. Van egy másik szám is, hogy a mi gazdasági fejlettségünkhöz mennyi energiafogyasztás reális. Ugy értem, hogy általában egy ilyen fejlettségű ország a világban, mint Magyarország, mennyi energiát fogyaszt. Az adódik, hogy többet fogyasztunk, mint amennyi egy ilyen fejlettséghez hozzá tartozik. Ami majdnem biztosan annyit jelent, hogy az energia-átalakulási hatások körül vannak problémák. A feladat szerintem elsődlegesen az, hogy energiagondjainkat úgy enyhítsük, hogy az anyagi eszközöket erősen ebbe az irányba irányítva az energia-átalakítási hatásokokat javítsuk. Ez nagyon-nagyon lényeges dolog, és nagyon sokszor nem is kerül dollárba.

A külgazdasági kapcsolatokat vizsgálva felmerül a kérdés - olvassák az újságban az emberek, hogy a Nemzeti Bank felvett 200 millió dollár hitelt, 300-at stb. - hogyan vagyunk ezekkel a hitelekkel? Helyes-e az, hogy Magyarország hiteleket vesz fel nyugaton. /Egyébként adunk is hitelt./ Hitelt felvenni, ha az okosan történt, nagyon jó dolog. Hitelfelvevőnek lenni nem rossz, a fejlődést nagyon meggyorsíthatjuk ezzel a hitelfelvétellel, ez nem valamiféle átkos, elvetendő, hanem normális, a fejlesztéssel kapcsolatban eredményes tevékenység, csak itt is van egy bizonyos optimum, ezen nem szabad túlmenni, és az egész gazdálkodásunkat gazdaságpolitikailag és országosan úgy kell irányítani, hogy a hitelfelvé-

tel az optimumon maradjon, ne lépjük át az optimumot.

Erre alapozódik a mostani gazdaságpolitika. Azt hiszem, ez a két dolog önmagában is világosan mutatja, hogy ebben a helyzetben az a leglényegesebb most, hogy megőrizzük a színvonalat, az életszínvonalat, erőt gyűjtsünk további fejlődésre, és ez a megőrzés, hogy megőrizzük az életszínvonalat, nemcsak az októbertől decemberig terjedő időszakra vonatkozik, hanem ennél hosszabb időre is. Mennyivel? - Ezt nem tudom megmondani. Ezekben a kérdésekben van két végletes vélemény, amely ellen fel kell lépni. Az egyik végletes vélemény körülbelül úgy hangzik, hogy: csinálhatunk, amit akarunk, a világpiac "bezavart" minket, a tőkés válság megzavarta egész gazdaságunkat, a "fejünk tetejére állhatunk", akkor sem tudunk segíteni ezen, jól dolgoztunk mi eddig is, dolgozhatunk így tovább, megvárjuk a végét, valahogy kitisztul a légkör, és ha majd "nem esik az eső", rendbe jönnek a dolgok. Ez nagyon helytelen, egyszerűen nem igaz, nem így van a helyzet, és kissé cinikus nézet is.

A másik ilyen végletes vélemény, hogy nem a világpiac, az árak zavarnak bennünket, hanem idehaza rendetlenség van, szervezetlenség, nem helyesen csináljuk a dolgokat, és csak ráfogjuk a nyugati kereskedelmi problémákra, hogy az is forrása a bajoknak. Ez is végletes és helytelen álláspont, azt hiszem, a helyes álláspont az, hogy világosan látni kell az okokat, világosan látni, hogy a mi házunk táján is van rendbehozni való, van elgondolkodni való, van gazdaságpolitikai-
lag igazítani való, makro, mikro szinten, vállalatnál is, hogy nagyon sok a tartalékunk, és van annyi tartalékunk, hogy ebben a helyzetben sikerült megőrizni az eredményt, hogy átjussunk egy további fejlődő trendbe, de ez nehéz, nagy munkát igénylő ut. Azt hiszem, ebben a munkában nagyon nagy szükség van a MTESZ-re, a MTESZ-aktivistákra, azokra akik benne élnek abban közegben, ahol ez a gazdaságpolitikai, tudománypolitikai harc folyik.

Azt gondolom, hogy ez a helyzet, amely most új feladatokat tűz a magyar gazdaság, a magyar ipar elé, a magyar gaz-

daság, a magyar ipar elé, a magyar gazdasági élet elé, a készülő ötéves terv új feladatokat ad nekünk is, a MTESZ-nek, és új feladatokat ad a Csongrád megyei szervezetnek is. Amit az elején elmondottam, mint jó tényezőket, jó motivumokat az itteni munkában, az éppen az, aminek segítségével meggyürkőzhetünk ilyen feladatokkal. A szervezeti munkát nagyon kell erősíteni. Vannak gondok és bajok is, de e kérdésekben, amelyekről szóltam, a tartalmi munka az, amely előtérbe kerül. Azt gondolom, hogy ennek a tartalmi munkának a lényege jelenleg: népgazdasági méretekben gondolkodva intézni helyi dolgokat - és ezt most aláhuzom pirossal - intenzíven bekapcsolódni a döntés-előkészítő munkába. A döntés-előkészítő munka előtt nagyon sok mindent értek, Önöknek nem kell ezt megmagyaráznom, hiszen intenzíven üzik megyei iparági, üzemi stb. döntés-előkészítések megtárgyalásánál, koncepciók elkészítésénél, javaslatok kidolgozásánál. Most az új feladatok tükrében lehet ezt a munkát folytatni, új célokat kitűzni, és rendkívül fontosnak tartom ezt, a MTESZ missziójának is, hogy intenzívebben ebbe bekapcsolódjék. Politikai kérdésnek is tartom e folyamatot a szocialista demokrácia ujszerű, de nagyon lényeges formájának. Ha jól működik itt a MTESZ, akkor egy-egy döntés előkészítésében, ha részt vesz, akkor az okos fők számát egy nagyságrenddel vagy akár kettővel meg tudja növelni, akik felméri, latolgatják, előkészítik döntésre a problémát. A másik dolog, hogy akik részt vesznek a munkában, azok maguk is részeseivé válnak a döntésnek, maguk is mintegy vezetőivé, törzskarává válnak az irányító munkának, és valóban ez is a mi demokratizmusunk lényeges tartalma. Ebben a döntéselőkészítő munkában azt gondolom, hogy a mi kádereink látóköre is szélesedik, a konkrét kérdésen túl találkozik az összefüggésekkel, iparági, népgazdasági, pénzügyi stb. összefüggésekkel, és olyan információkat szerez, amelyekre egyébként nem tudott volna szert tenni. A végrehajtás is jobban megy, hiszen a végrehajtást azok fogják elvégezni, akik maguk a döntést előkészítették, latolgatták, mérlegelték, és a végrehajtás során ráismernek saját munkájuk termékére. Ez nagyon lényeges dolog, azért is lényeges, mert ennek a végén valósul

meg egy nagyon erős visszacsatolás. Visszacsatolás a sok műszaki-tudományos gondolkodó és a vezetés között egy állandó iteráció, aminek segítségével a vezetés színvonalát lényegesen lehet emelni. Szép munka is ez, a mi aktivistáink, a tagosságunk részéről öröm ebbe a feladatba bekapcsolódni. Elvtársak, körülbelül ezeket akartam ezen az ünnepi ülésen elmondani, nemcsak ünnepi dolgokat mondtam, de 30 év után még 30 év következik. Egy kicsit előre is helyes nézni, a jelen helyzetet is érdemes elemezni, érdemes vizsgálni azt, hogy gondjaink mellett hogyan tudjuk ragyogó perspektíváinkat közös összefogással kimunkálni, kiharcolni.